

Kulturmiljø
Landskabstype
Tema
Tid
Emne

Damsholte Kirke
Strukturer på tværs af landskabet
Tro- og skik
1660-1790
Kultsteder, kirker, præstegårde og rytterskoler

Hovedtræk:

Kulturmiljøets hovedtræk er elementerne: kirke, kirkegård med ”gravhøj”, kirkegårdsdige og rækker af hestekastanietræer, de gulkalkede huse: graverbolig og kirkelade, samt den landskabelige sammenhæng, som gør Damsholte Kirke til et arkitektonisk og landskabeligt pejlemærke for Vestmøn. Stedet markerer sig landskabeligt ved den fortætning, som de høje hestekastanjetræer repræsenterer i det åbne landskab, og den arkitektonisk forfinede fremtræden i kontrast til de landlige omgivelser.

Sammenhæng med:

Marienburg, Magleby kirke, præstegård og rytterskole, Fanefjord Kirke, Elmelunde kirke, Keldby kirke, Stege kirke.

Bevaringstilstand:

Kirke, kirkegårde, kirkelade og graverbolig er godt vedligeholdt.

Bærende bevaringsværdier:

Kirkens arkitektoniske formsprog. Mødet mellem arkitektur og landskab: kirkens raffinerede, arkitektoniske udtryk midt i den landlige sammenhæng, understøttet af kirkegårdens detaljerigdom og beplantningens skulpturelle og velplejede udtryk, som står i kontrast til markernes store, homogene flader.

Kontrasten mellem den højtbeliggende kirke og den lave eng/ vådområdet, som danner forgrund for kirken, når man ankommer fra øst. Den frie sigtelinje fra øst med kirken som fixpunkt er vigtig at bevare. De åbne marker omkring kirken, der knytter den visuelt til herregården.

Diget med kastanier omkring kirkegården har bærende bevaringsværdi som visuel markør og samlende element for stedet i det store landskab. Træerne markerer ligeledes stedet i den nære relation i forhold til landsbyen: forpladsen får ”tag” og tæthed og bliver samlende element for landevejsbebyggelsen.

Afgrænsning:

Kulturmiljøet omfatter kirke og kirkegård samt engen mod nord, forpladsen ud mod Grønsundvej, inkl. kirkelade og graverbolig.

Sårbarhedsvurdering:

Damsholte Kirke og kirkegård er garanteret tilsyn og vedligehold som kirke og ikke sårbar. Kirken umiddelbare omgivelser ligger indenfor kirkebyggelinjen. Udsigten til kirken er heller ikke truet, idet landskabet omkring kirken, indbefattende vejkrydset nord for kirken og vejen nord for kirken ned til Marienborgs park og arealerne lige syd for kirken, er omfattet af kirkeomgivelsesfredningen. Men udsigten kan ”forurenes” af for høj og tæt beplantning, høje master, vejbelysning. Kulturmiljøet er sårbart overfor ændringer af diget omkring kirkegården i forbindelse med eventuelle udvidelser.

Sammenhængen mellem graverhus, kirkelade og kirke vil tabes, hvis farverne ændres elementerne imellem, idet der ingen anden bygningsmæssig/ arkitektonisk sammenknytning er. Imidlertid besidder alle tre huse også en høj grad af autenticitet, og dette samler også oplevelsen. Derfor er kulturmiljøet også truet af tilbygning eller ombygning af kirkelade og graverhus – sammenhængen til kirken ville svækkes.

Fed = beskrivende for dette km.

Unik – Sjælden – Repræsentativ – Egnsspecifik – **Fungerende** – **Autentisk** - Historisk kildeværdi **Oplevelsesværdi** – Identitetsværdi – Fortællerværdi – Diversitet – **Homogenitet** – Sammenhæng med naturgrundlag

Naturgrundlag

Damsholte Kirke ligger på et morænelandskab på kanten af den dal, som løber fra Stege Nor og via Røddinge Sø ud i Grønsund. Dalen er dannet i sidste del af sidste istid af smeltevand, som løb under eller foran en gletscher og skar sig ned i morænelandskabet.

Landskabets hovedtræk

Damsholte Kirke er bygget i tilknytning til Marienborg gods – øst for dette. Sammenlignet med det øvrige landskab ligger kirken rimeligt højt på en småbølget moræneflade. Lige nord for kirken ligger en lille sø, og generelt er landskabet karakteriseret ved et være vandfyldt. Vand fra et stort område mod øst (Frenderup Bakker) løber sammen her og videre ud mod Røddinge Sø. Kirken med omgivende kirkegård ligger op til landevejen og i et landskab præget af det nærliggende gods med alléer, park og dyrehave.

Bag kirken er der mellem markerne et stisystem, der bl.a. fører til Marienborg Gods.

Kulturhistoriske hovedtræk

Damsholte Kirke blev opført 1741-43, da den vestlige del af Stege Landsogn blev udskilt som selvstændigt sogn. Kirken blev opført tæt ved den daværende amtmandsbolig, Nygaard, som senere blev til Marienborg Gods. Det var angiveligt Steges provst Jæger, der bevægede kongen til at udskille "Nysogn" under navnet Damsholte.

I 1769 blev Damsholte kirke og omkringliggende landsbyer solgt - sammen med amtmandsboligen som gods nr.1 - til regimentskvartermesteren Esaias Fleischer. Kirken tilhørte godset frem til 1912, hvorefter den overgik til selveje.

Kirkens enestående arkitektur, både udvendigt og indvendigt, kalder på opmærksomhed. Damsholte Kirke er en af Møns få kirker fra nyere tid, og rokokostilen er unik for en dansk landsbykirke.

Kirkeskibet består af tre rækker stolesæder samt pulpiturer, dvs. galleri i begge sider af skibet. Stolerækken på kirkegulvet midt i skibet blev tilføjet i 1759 til sognets husmænd, der ellers ikke havde siddeplads i kirken.

På kirkegårdens nordvestside findes et klassicistisk gravkapel fra 1800-tallets begyndelse for amtmand og godsejer G.P. Antoine Bosc de la Calmette og hustruen Lisa Iselin.

I slutningen af 1800-tallet rejstes en "kæmpehøj" for godsejerslægten Tutein, der ejede Marienborg i perioden 1821-1888.

Bag højen - med udsigt til Marienborg - er Elsa Gress og Clifford Wright begravet.

Elsa Gress og andre kunstnere havde i 1970'erne og 1980'erne stærk tilknytning til godset under grev Peter Moltke. Slægten Moltke har ikke selv et gravkapel ved Damsholte Kirke.

Foruden kirken ses den nu ubeboede graverbolig og den gamle kirkelade, som nu blandt andet fungerer som kapel og redskabshus. Alle bygninger er holdt i gule nuancer for at understrege

samhørigheden med kirken. På begge sider af kirkeladen er bevaret tøjrringe til heste. Disse er sjældne, kulturhistoriske spor.

Arkitektur

Kirken ligger højt i landskabet og danner fixpunkt for kigget fra vejkrydset nord for. Den høje beliggenhed fremhæves af det lave engareal foran kirken. Kirkens linjer er i sig selv opadstræbende, og dette understøtter den markante placering i den landskabelige sammenhæng og forlener kirken med en vis ophøjet fornemhed. Terræn og arkitektur understøtter således bygningens indhold.

Forpladsen for kirkegården med kirkelade og graverbolig under høje kastanier danner et samlende punkt for landevejsbebyggelsen, der understøttes af bygningernes gule kalkfarve. Den gule farve knytter bygningerne til kirken, som har samme gule kalk.

Set fra forpladsen under de store kastanjetræer ligger kirken tilbagetrukket i lysningen inde på kirkegården, bag diget bestående af marksten.

Kirken er opført af Philip de Lange i rokokostil og står i gult puds med skibets midterparti fremhævet med hvide pilastre og trekantfronton. Kor og våbenhus udgør korte udbygninger i forlængelse af skibet og slutter sig til under det afvalmede tag. Våbenhuset prydes af et løgkuppelspir, og på bagsiden er tilbygget et ikke helt lille gravkapel. Kirkens arkitektur adskiller sig markant fra det omkringliggende byggeri, ligesom rokokostilen er ganske særlig for en landsbykirke. Kulturmiljøet besidder et kontrastrigt møde mellem arkitektur, havekultur og landskab. Kirkens raffinerede, arkitektoniske udtryk står i kontrast til den landlige sammenhæng, og detaljerigdommen i kirkens arkitektur og kirkegårdens fremtræden står i kontrast til markernes store flader.

På kirkegården citeres et hyppigt forekommende fænomen på Møn: det gamle kultsted, manifesteret i kæmpehøjen, møder det nyere ”kult”sted, kirken. Kæmpehøjen ved Damsholte kirke er dog ikke fra oldtiden, men et gravkapel.

Gravsteder og kirke er anlagt diagonalt i forhold til den dominerende linje, som vejen trækker, og som understøttes af diget mellem kirkegård og forplads, graverbolig og kirkelade. Det giver spændstighed og dynamik i oplevelsen af området. Som en skæring gennem de diagonale retninger går stien - og sigtelinjen – op til ”gravhøjen”.